

**UNELE CONSIDERAȚII ASUPRA LEGILOR POTRIVIT CĂRORA SE EFECTUEAZĂ
CALIFICAREA ȘI SE SOLUȚIONEAZĂ CONFLICTUL DE CALIFICĂRI
ÎN DREPTUL CONFLICTUAL AL REPUBLICII MOLDOVA**

Valeriu BABĂRĂ

Catedra Drept Internațional și Drept al Relațiilor Economice Externe

The work is devoted to the qualification in the private international law. Thus, the contents of this article analyses the qualifications, the conflict of qualifications, and also the laws according to which the qualifications are accomplished and the conflict of qualifications solved in the private international law of Republic of Moldova

Pe planul dreptului internațional privat, rolul normelor conflictuale este de a soluționa conflictele de legi și a determina legea aplicabilă raportului juridic cu element de extraneitate. La rândul lor, atât raportul juridic, cât și norma conflictuală respectivă sunt exprimate prin anumite noțiuni și termeni juridici, care determină conținutul acestora. Astfel, este de presupus că reușita soluționării conflictelor de legi depinde în mare măsură de faptul dacă instanța de judecată competentă a reușit să aplice conflictului de legi apărut norma conflictuală corespunzătoare situației de fapt și obiectului raportului juridic în cauză [1].

Norma conflictuală, în ambele sale elemente de structură (conținutul și legătura), este exprimată în noțiuni juridice. De exemplu, conținutul normei conflictuale este determinat cu ajutorul următoarelor noțiuni: stare civilă, capacitate, forma actului juridic, succesiunea, prescripția extintivă etc. Aceste noțiuni ajută a grupa normele juridice, inclusiv normele conflictuale, în anumite categorii după obiectul de reglementare, iar în cazul normelor conflictuale – după conținutul acestora. Astfel, unele norme conflictuale interesează statutul personal, contractul, dreptul de proprietate etc.

De exemplu, prin norma conflictuală prevăzută de art.1601 alin.(1) din Codul civil, care stipulează că conținutul posesiunii, dreptului de proprietate și al altor drepturi reale asupra bunurilor mobile și imobile, realizarea și ocrotirea lor se determină potrivit legii statului pe al cărui teritoriu se află bunurile, dacă nu se prevede altfel.

Pe de altă parte, legătura normei conflictuale, parte a normei conflictuale în care se conține soluția conflictului de legi, de asemenea se determină sau se exprimă prin următoarele noțiuni: cetățenia, domiciliul, locul încheierii contractului, sediul persoanei juridice etc. Dacă e să revenim la exemplul art.1601 alin.(1), este lesne de înțeles că legătura acestei norme rezidă în prevederea că raportul juridic litigios este reglementat de legea țării în care se află bunul. Așadar, legiuitorul determină, prin trimitere la legea țării unde se află bunul, legea care va fi competentă a cârmui raportul juridic litigios. În această situație este vorba de interpretarea elementului de legătură în raport de care se determină legea aplicabilă.

În procesul aplicării ei, norma conflictuală trebuie „confruntată” cu raportul juridic concret dintre părți, care constituie situația de fapt, cu scopul de a vedea în conținutul sau în legătura cărei norme conflictuale intră raportul juridic. Pentru „a aduce la același numitor”, în scopul de a putea fi comparate cele două elemente ale raționamentului logico-juridic care se face în acest caz, și anume – norma conflictuală abstractă (premisea majoră a silogismului juridic) și raportul juridic concret (premisea minoră a aceluiași raționament) – este necesar ca acestea să fie calificate [2].

Pornindu-se de la norma conflictuală către situația de fapt sau, invers, de la raportul juridic către norma conflictuală, calificarea poate fi definită în două moduri: primo – calificarea este operațiunea logico-juridică de determinare a sensului exact și complet al noțiunilor juridice folosite de norma conflictuală, atât în partea care arată obiectul reglementării sale (conținutul), cât și în partea care arată legea competentă a cârmui raportul juridic (legătura); secundo – calificarea este interpretarea unui raport juridic pentru a vedea în conținutul și în legătura cărei norme conflictuale intră.

Având în vedere că instituția calificării presupune o interpretare a unor noțiuni juridice, importanța acesteia poate fi comparată cu aceea pe care o implică orice problemă de interpretare a noțiunii juridice. Importanța calificării în dreptul internațional privat constă în posibilitatea soluționării conflictelor de legi, deoarece legă-

tura unei norme conflictuale și, deci, indicarea legii competente depinde de conținutul normei conflictuale. Astfel, soluția practică a conflictului de legi se află în dependență directă de felul în care se face calificarea.

Noțiunile juridice care exprimă conținutul și legătura normei conflictuale pot să nu aibă același înțeles în sistemele de drept care sunt în prezență cu privire la un raport juridic. În cazul în care aceeași noțiune juridică are sensuri diferite în sistemele de drept susceptibile de a se aplica raportului juridic, există un conflict de calificări.

Un exemplu de conflict de calificări privind conținutul normei conflictuale este prescripția extinctivă, care în dreptul Republicii Moldova este o problemă de fond, în timp ce în dreptul englez aceasta este o problemă de procedură. Drept exemplu de conflict de calificări privind legătura normei conflictuale poate servi domiciliul persoanei fizice, care, potrivit art.30 din Codul civil al Republicii Moldova, este considerat locul unde aceasta își are locuința statornică sau principală; în dreptul englez, domiciliul este locul unde persoana are intenția de a se stabili cu traiul permanent, de aceea se apropie de cetățenie, ca stabilitate [3].

Soluționarea unui conflict de legi depinde de felul în care este soluționat conflictul de calificări, avându-se în vedere că, în primul rând, se soluționează conflictul de calificări și numai apoi conflictul de legi, iar soluția dată în primul caz determină soluția în cel de-al doilea caz.

Importanța soluționării conflictului de calificări este dată de efectul calificării. Acest efect este diferit, în funcție de elementul normei conflictuale care se califică. Astfel, în situația când obiectul calificării îl constituie conținutul normei conflictuale, modul de soluționare a conflictului de calificări determină chiar norma conflictuală aplicabilă și schimbă, în acest mod, sistemul de drept aplicabil, deci, posibil, și soluția în speță. Însă, în cazul calificării noțiunii folosite în legătura normei conflictuale, modul de soluționare a conflictului de calificări nu influențează asupra normei conflictuale, dar determină sistemul de drept aplicabil, deci, posibil, și soluția în speță.

Avându-se în vedere, pe de o parte, importanța calificării în ceea ce privește determinarea legii aplicabile și, în cele din urmă, privind însăși soluția litigiilor de drept internațional privat, iar, pe de altă parte, faptul că sistemele de drept în prezență pot avea calificări diferite, principala problemă în această materie constă în a cunoaște potrivit cărei legi se va efectua calificarea și cum se va soluționa conflictul de calificări.

Sub acest aspect există o regulă și mai multe excepții.

Ca regulă, calificarea se face potrivit legii instanței sesizate în soluționarea litigiului (*lex fori*). Această regulă se desprinde din prevederile art.1577 alin.(1) din Codul civil, conform cărora la determinarea legii aplicabile raporturilor de drept internațional privat se va ține cont de calificarea conceptelor juridice efectuată potrivit dreptului Republicii Moldova, dacă legea și tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte nu prevăd altfel. Legea forului pare a fi cea mai potrivită, deoarece este legea căreia se supune judecătorul procesului.

Soluția calificării potrivit legii forului poate fi întemeiată pe următoarele considerente:

a) Normele conflictuale sunt cuprinse în sistemul de drept al forului, adică sunt norme naționale, în sensul că instanța competentă în soluționarea unei cauze aplică, în principiu, propriul sistem de norme conflictuale. Astfel, interpretarea acestor norme urmează să se facă după sistemul de drept care a formulat normele de drept internațional privat, înțelegând în acest sens noțiunile utilizate de aceste norme potrivit sensului din sistemul juridic propriu, adică după *lex fori*, conform principiului *ejus est interpretari, cuius est condere* (interpretarea aparține celui care a edictat norma).

b) Calificarea este o etapă intermediară în aplicarea normei conflictuale, iar calificarea primară influențează soluția litigiului. Astfel, până nu se soluționează conflictul de calificări este imposibil a soluționa conflictul de legi și a desemna legea aplicabilă raportului juridic cu element de extraneitate. Prin urmare, calificarea după *lex fori* se impune din punct de vedere logic. Acest argument este cel al „cercului vicios”, pentru că nu s-ar putea califica, de exemplu, noțiunea „locul încheierii contractului” din norma conflictuală care ar dispune că efectele contractului sunt cârmuite de legea locului executării, nu după legea forului, ci după legea respectivă competentă care ar cârmi efectele contractului, fără a cădea într-un cerc vicios, deoarece legea competentă se cunoaște după ce s-a făcut calificarea [4].

c) Dacă calificarea nu s-ar efectua potrivit legii forului, ar însemna că instanța forului nu are nici un control asupra aplicării legii străine, ceea ce nu poate fi admis.

d) Un alt argument se întemeiază pe situația în care unica lege cunoscută la momentul calificării este legea forului, pe când *lex causae* urmează a fi determinată ulterior, inclusiv cu ajutorul soluționării conflictului de calificări.

În continuare, ar fi de remarcat că deși doctrina susține aplicarea regulii privind calificarea după legea forului, care, de altfel, este tradițională și constantă în practica judecătorească și arbitrală, totodată, în unele cazuri, se simte nevoia acceptării unor excepții în situația când calificarea nu se poate face după legea forului.

Practica soluționării conflictelor de legi a stabilit următoarele excepții de la regula generală de calificare potrivit legii forului:

✓ Autonomia de voință

În temeiul principiului „autonomiei de voință”, părțile pot să decidă ca întregul contract pe care îl încheie să fie supus legii stabilite de ele, adică să determine de sine stătător legea competentă aplicabilă raportului juridic. De exemplu, în acest sens este art.1610 alin.(2) din Codul civil, care prevede că părțile contractante pot stabili legea aplicabilă atât întregului contract, cât și unor anumite părți ale acestuia. Tot astfel, părțile contractante pot să decidă și calificarea.

✓ Calificarea secundară

Având în vedere că calificarea secundară este o problemă de drept intern, aceasta nu se face după legea forului, ci după *lex causae*. Ar fi de menționat, în această situație, că sub aspect terminologic calificarea este secundară atunci când este ulterioară calificării principale. Astfel, calificarea secundară, spre deosebire de cea principală, nu influențează legea aplicabilă, dar afectează soluția pe fond. De exemplu, calificarea unui contract de vânzare-cumpărare ca fiind civil sau comercial se face după *lex contractus*, care este *lex causae* în materie.

✓ Calificarea legală

În unele cazuri, noțiunile utilizate de normele juridice cuprinse într-o lege internă sau o convenție internațională sunt interpretate în chiar textul actului normativ respectiv. În situația în care aceste norme sunt conflictuale sau materiale de drept internațional privat, această calificare prezintă interes. De regulă, în tratatele internaționale se precizează sensul noțiunilor și al termenilor utilizați. În astfel de situații instanțele competente în soluționarea unor litigii au obligația să interpreteze aceste noțiuni în strictă conformitate cu actul internațional.

✓ Calificarea cetățeniei

Determinarea cetățeniei unei persoane este o problemă de calificare. Art.1587 alin.(2) din Codul civil prevede că determinarea cetățeniei se face conform legii statului a cărui cetățenie se invocă. Această soluție este exactă numai în situația în care persoana are o singură cetățenie. Dacă persoana cumulează mai multe cetățenii și una din ele este cea a Republicii Moldova, cetățenia se va face potrivit legii Republicii Moldova, adică potrivit legii forului. În acest sens, art.1587 alin.(5) din Codul civil dispune că legea națională a cetățeanului Republicii Moldova, care, potrivit legii străine, este considerat că are o altă cetățenie, este considerată legea Republicii Moldova.

✓ Calificarea imobilelor

Potrivit art.1601 alin.(2) din Codul civil, apartenența bunului la categoria de bunuri mobile sau imobile, precum și orice altă calificare juridică a bunurilor, se determină potrivit legii statului pe al cărui teritoriu se află bunurile. Astfel, calificarea imobilelor se face după regula *lex rei sitae*, care este *lex causae* în speță.

✓ Stabilirea caracterului licit sau ilicit al faptelor juridice

Potrivit art.1615 alin.(1) din Codul civil, actul ilicit este calificat drept act cauzator de prejudicii conform legii statului unde s-a produs (*lex loci delicti commissi*).

✓ Calificarea instituțiilor juridice necunoscute legii forului

În situația în care este vorba de o instituție juridică străină, pe care legea forului nu o cunoaște, trebuie să se țină seama, în privința calificării ei, de legea străină care reglementează acea instituție. Astfel, instituția juridică „*trust*”, specifică dreptului anglo-american și necunoscută dreptului Republicii Moldova, nu poate fi calificată decât potrivit dreptului anglo-american [5].

În acest sens, art.1577 alin.(2) din Codul civil prevede că în cazul în care conceptele juridice care necesită calificare juridică nu sunt cunoscute dreptului Republicii Moldova ori sunt cunoscute sub o altă denumire sau cu un alt conținut și nu pot fi determinate prin interpretare conform dreptului Republicii Moldova, la calificarea lor juridică poate fi aplicat dreptul unui stat străin, dacă astfel nu se limitează drepturile civile ori dacă nu se stabilesc măsuri de răspundere civilă.

✓ *Tratatele internaționale*

Atunci când o normă conflictuală se cuprinde într-un tratat internațional, ea urmează aceeași cale de interpretare ca și tratatul internațional, care nu se interpretează după *lex fori*, ci după reguli proprii din domeniul dreptului internațional public.

În concluzie, s-ar putea afirma că calificarea potrivit unui singur criteriu nu este posibilă și aceasta pentru că problema interpretării normei conflictuale este complicată și complexă.

În dreptul conflictual al Republicii Moldova calificarea se face potrivit legii forului. Calificarea nu se face potrivit legii forului în situațiile care constituie excepție de la regula *lex fori*.

Referințe:

1. În acest sens, *a se vedea*: Babără V. Drept Internațional Privat. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2002, p.56.
2. Sitaru D.-A. Drept Internațional Privat. - București: Lumina Lex, 2001, p.73.
3. Cheshire G.C. Private International Law. - London, 1965, p.150.
4. Filipescu I. Drept Internațional Privat. Vol.I. - București: Actami, 1997, p.102.
5. „The trust” este raportul în temeiul căruia o persoană, numită „settlor”, transmite un lucru alteia, numită „trust”, cu obligația pentru aceasta din urmă, investită cu dreptul de proprietate asupra lucrului, să dispună în folosul unui terț beneficiar, numit „cestui que trust”, și care este desemnat de „settlor”.

Prezentat la 27.03.2007